

# JEGYZETEK A HID-RŐL

Írta: Lévay Endre

Megemlékezni róla annyi mint a történelem nagy napjairól írni apró jegyzeteket, hogy megörökítsük magunknak és az utánunk következő nemzedékeknek a hősi küzdelem legszebb fejezeteit. Dicső idők ezek, amikor korszakalkotó események a szemünkklátára bomlanak ki, valósulnak meg: amikor a dolgozó emberiség évszázados készülődések után valóban a fejlődés útiára lép.

Igy, ezekben a napokban emlékezünk az utóbbi évek lázas munkájára: egy fiatal nemzedék bátor harcára és a demokratikus eszme igazi őrzőjére, műhelyére: a HID-ra és régi szerkesztőségére.



Az indulás és lapindítás a náború utáni második nemzedék fölkapcsolódásával úgyszólván egybeesett. Vajdaság példátlan közönyét a lapok hasábjain, az egyesületek falai között és a szakszervezeti összejöveteleken törték az előharcosok. Író, újságíró, munkás és diák más-más utakon — ahogy akkor mondták — ugartörő munkát végzett. A tizennyolc után Magyarországból ideszivárgott emigránsok új kezdeményező hangja termékenyen hatott. Ha másnak nem útmutatásnak jó volt a kísérletezés: az emigránsok után az itthoniak is munkához láttak; egy-két lapot indítottak, folyóirat merészkedett a nyilvánosság elé és bátorhangú előadásokban csillant meg az indulás első komoly jele.

A harmincas évek elején jártunk — 1933/34 év telén — amikor itt belső erjedés indult. A haladószellemű írásmű megsokasodott az olvasó asztalán, Marx, Engels, Bebel, egy-két Lenin-füzet, Gorkij, Ehrenburg, Barbusse, Gábor Andor: kézről-kézre járt. Upton Sinclair újból kiadott regénye, a »Mocsár«; a külföldi lapok a »sarlósokról« és az erdélyi fiatalokról hoztak hírt és a Kolozsváron megjelent »KCRUNK« merész hangon ismertette a szocialista irodalmat. Itt is akadtak fiatalok, akik belső indítást éreztek magukban a dolgok fejlődése és igazodása láttán; kopott, állástalan jogászok, firkászok voltak s a hosszú munkanélküliségben, semmittevésben fölgyülemlett energiájukat kítavaszkodóra lapindításban vezették le. A vajdasági magyar ifjúságnak lapra volt szüksége; folyóiraatra, melynek hasábjain elmondhatja mindazt, ami ezekben a tegnapi és holnap között lebegő fiatalokban — nagyobbára értelmiségiekben — élt, forrott, s amelynek hasábjain szótvá lehet tenni a zsiros kosztól elaludt vidék lomhaságát, sötétségét, elmaradottságát. Fiatal kezdő emberek voltak, kevés ismerettel, kevés politikai tájékozottsággal, de annál több mondanivalóval.

A lap nem kapott fölülről semmiféle támogatást, hiszen az indulásról csak akkor szereztek tudomást, amikor két-három szám már megjelent. Szegény emberek apró dinárijai képezték a »tőkét«, az vásárolta a lapot, aki nem a kávé és vajas személye mel-

lett olvasott, hanem a fagygyúgyertya pislákoló világánál: a dolgozó nép. S így, üres zsebbel és üres pénztárral indult el a »HID«, a vajdasági magyar ifjúság első társadalomtudományi és irodalmi folyóirata 1934 május havában. Az első szám, s utána még jónéhány szerény keretek között és szinte igénytelen tartalommal jelent meg. Munkatársai mind fiatalok voltak, éppen ezért az előtűk járó nemzedék mosolyogva fogadta a »gyerekek lapját«, majd vállveregetve szólott hozzájuk, hiszen az itt megjelent egyszerű soroktól nagyon messze esett a maradi finomkodás és a gazdag könyvszekrényekkel bélelt elefántcsonttorony. (Meghallgatásra csak akkor talált szavuk, amikor a lap már megerősödött az országban és a külföld is érdeklődést mutatott a »HID« mozgalma iránt.)



Olvadó csoport

(Haugya Andrius rajza)

A munkatársak az első esztendőben csaknem kizárólag az értelmiségi ifjúság sorából kerültek ki, ezért a lapot sokan az egyetemisták »szócsövének« nevezték. Ebben az időben a »HID«-nak határozott világszemlélete nem volt: a megindító sajtóértekezlet is úgy határozott, hogy az irányt egyelőre nem jelöli meg — mert választani nem tudott, nem volt rá fölkészülve — s leszögezte, hogy a politikai világszemléleti hovatartozardóság a munka során válik el: illetve maga a lap s a köré támasztott mozgalom mérleli.



»Hidat akarunk építeni a korok, életfelfogások, nemzetek, — hidat ember és ember közé.«

Az idézet a folyóirat bevezető írásából való: tizenkét esztendővel ezelőtt írtuk, amikor még nagyon sok kérdés tisztázatlanul

állott előttünk s amikor még teljesen ismeretlen volt az út a munkásság és a munkásifjúság felé. A demokratikus törekvések szándékát nemcsak e sorok igazolták, hanem a cselekvő igazodás is.

Az első évfolyam utolsó hónapjaiban jelentkeztek a munkásírók — egyenlőre álneven — s merész hangjukkal elősegítették a haladószellem lassú beszívárgását. Egyik kézirat követte a másikat, a kapcsolat egyre erősödött s hónapról-hónapra érezhetőbbé vált a fejlődés hatása. Az önképzőköri jelleg eltűnt a folyóirat hasábjairól — éppen a munkásírók bekapcsolódása folytán — színvonalára az ő írásaikkal emelkedett s a politikai színezet is szemmel láthatóbbá vált. A különböző társadalmi rétegek szerepe ekkor vált ismeretessé a lapotindító ifjúság előtt s a napilapok valamint az irodalmi folyóirat hasábjain megjelenő intellektuális írások mellett a »HID«-ban kibontakozásban volt a haladószellemű munkásírók hangja.

A fejlődés első lépcsőjén a sokféle színben és vegyülekben ez volt a választóvíz. Elömlött, tisztázta a fogalmakat s kezdte föloldani a romantikus nacionalizmus kötelékei alól az értelmiségi ifjúságot.



A lap körül az 1935/36. években kezdődött meg a világnézeti harc. A szélső jobboldali nevelésű zágrábi egyetemi ifjúság nem tűrte a haladószellemet, ehelyett az akkor már divatosá vált fasiszta jelszavaknak követelt helyet a lapban. A beográdi ifjúság ezzel szemben a demokrácia rendíthetetlen építője volt, — és a főiskolások ebben az időben úgy értelmezték a HID-at, mint s a j á t lapjukat, amelynek ők maguk — az ifjúság többi rétegeiről, főleg a munkásifjúságról mit sem tudva — szabják meg irányát. A harc elkerülhetetlen volt: be is következett. A folyóiratok, sőt a napilapok hasábjain a viták egész sorá éleződött ki s kődözetlenül éppen ezekben az írásokban mutatkozott meg az ifjúság igazi arca. A tisztulás erősödő folyamatában a két határozott arcvonal kibontakozását látta a szemlélő s ezek a csoportok lépésről-lépésre foglaltak helyet az itteni magyar társadalom közösségében.

A lap szerkesztősege már előbb is tárgyalásokat folytatott a haladószellemű csoport képviselőivel, mert úgy az itt tömörült erők — és itt hangsúlyozni kell, a legjobb tollforgatók — mint a demokratikus politikai törekvések egyedül járható utat jelentettek az elesett magyar dolgozók számára. A hangoskodó »fenegyerek« helyett a szerény s munkabírásban sok értelmiségit túlhaladó munkásírók foglaltak helyet a szerkesztőség asztalánál és nemcsak politikai vonalon — mert ezen a vonalon csak ők tájékoztattak, a jobboldal ködösített —, hanem kulturális, vagy ha úgy tetszik irodalmi téren is többet nyújtottak, mint a vendiákok, az egyetemi katedrák sok-sok züllött hallgatója. (Itt az egyetemi ifjúság aláira gondolunk: azokra, akik a tanévek drága idejét borra és nőre herdálták el s akik éppen nyárspolgári félműveltségük alapján voltak kiváló alanyai a minden haladást tagadó fasiszmusnak.)

A harmadik utat, a jámbor polgárok úgynevezett »arany középútját« betemette az idő: nyíltan egymással szemben állott a jobb és bal oldal. Bár a rohanó események látszólag a fasiszmus malmára hajtották a vizet, de ez a demokratikus ifjúság lendületét

nem csökkentette. A HID eltépte a jobb oldalhoz fűzött szalakat és fölfrissült szerkesztőséggel haladószelemű világhézeti lappá alakult át. Ez a válság merész színvallást követelt s szembeszállást minden fasiszta törekvéssel; sokan visszahízódtak, ingadoztak, de helyettük új erők jöttek, bátran és megfélemlíthetetlenül. Ebben az időben kapcsolódott be a lap munkájába M a y e r Ottmár, később a HID szerkesztője lett és irányítója a folyóirat hasábjain keresztül a mindjobban terebélyesedő demokratikus mozgalomnak.

A folyóirat ettől a korszaktól kezdve nem volt már ifjúsági lap: ahogy annak nevezték. Ez az elnevezés a multból maradt meg nem is annyira hagyományként, mint inkább a »lebegő« értelmiség lekicsinyítő jelzőjeként, mert a mellette máról-holnapra éldegelő folyóiratok számítottak a »felnöttek« lapjának, a HID-at pedig mint ifjúsági lapot kezelték, még akkor is, amikor már régen túlhaladta az előtte járó nemzedékeket s azoknak sajtótermékeit.

A HID első korszaka volt ez: a kezdés, a tapogatózás ideje, amikor még a falusi olvasócsoportok is elérhetetlen messzeségben voltak tőlünk. A szinte mérhetetlen távolságokat a lap második, hősiesebb korszaka hidalta át s tartalommal telítette meg a halhatatlan jeligét: »hidat épített ember és ember közé«. A HID neveltjei tovább vitték a demokratikus eszmék örök erőforrásait vért és életet áldozva egészen a beteljesülésig: az eszme valóráváltságáig.

A multat, a régi küzdelem emlékét pedig örzi hírünk a demokratikus világban és a régi HID legutolsó kicsinyített képe az újjászületett folyóirat címfejének baloldalán.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

**NAZOR VLADIMIR**

## HOLTAKKAL VITÁZOM

(Ostrozsácsi várkastély ódon archépcsarnoka)

Mi bontja bölcs nyugalmatok,  
e kongó csarnok lalán,  
a süket éj magányán,  
avas képekről borongó, hűszke várurak?  
Micsoda láz berzenkedik,  
mivégre, kevély várurak? —  
Fejetek foszló parokás,  
kezetek kardot, pennát markol,  
vállatokon párducpalástartal,  
csak révedeztek e poros vásznezekről,  
e szurárgta agy keretekből  
merev hallgatagon.

»Ma éjjel holmi tűz facsarja  
cimpáinkat e termeken.«

Nem bűz biz az! erdők lehellete,  
mohák és mézga, gyökerek illata,  
mi toprengyunkon üdén megtapallt,  
szellős pagonyok, kaszálók tőréből való —  
hoztuk, áradjen kriptátokba szét.